

УДК 371. 11: 024

Гольфельд Я.А.

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО АЛГОРИТМУ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

У статті розглядається наукове обґрунтування універсального алгоритму управління загальноосвітнім навчальним закладом та необхідність його застосування в управлінській діяльності

Ключові слова: алгоритми управління загальноосвітнім закладом, універсальний алгоритм управління.

Кризовий стан системи управління загальноосвітнім навчальним закладом (далі ЗНЗ) обумовлюється не тільки як результат неправильних управлінських стратегій та обмеженості управлінських поглядів, але, перш за все, як наслідок виникнення до кінця ХХ століття в теорії управління і педагогічній науці значної кількості концепцій, які неможливо однозначно детермінувати за рівнем ефективності очікуваного результату від їх впровадження. Існування великої кількості теорій, методів, методик призводить до проблеми вибору критеріїв для визначення системи найбільшої ефективності очікуваного результату від їх впровадження.

Виходячи з даного висновку, наукове обґрунтування універсального алгоритму управління загальноосвітнім навчальним закладом набуває особливу значимість і актуальність як поняття, яке зіставляє різні погляди, концепції в єдину універсальну схему (алгоритм) для вирішення поставлених завдань. Тому, у пропонованому дослідженні науково-практичного характеру поставлена цільова установка обґрунтування сутності та об'єктивних причин введення поняття «Універсальний алгоритм управління загальноосвітнім навчальним закладом». Дане обґрунтування покликане розкрити загальний механізм, який сприяє впровадженню інноваційних управлінських технологій, і вирішити проблему оцінки ефективності очікуваного результату.

Аналіз алгоритмів керування, що застосовуються в управлінській діяльності, дозволив встановити і синтезувати сучасні досягнення вчених, які науково обґрунтували: 1) у теорії управління - «Універсальний алгоритм управління» - В. А. Поляков [12, с. 35 - 63], 2) у педагогічній науці «Алгоритм управління ЗНЗ» - В. Е. Луначек [7, с. 7].

Універсальний підхід у системі управління склався на базі Міжнародної наукової школи Універсології з 1994р. на основі сформульованої В. А. Поляковим теорії універсального управління, теорії перехідних процесів, теорії відносності свідомості відповідно до універсальних закономірностей розвитку, за якими розвивається будь-яка система життя в природі (біологічна, технічна, соціальна). З виникненням міждисциплінарної науки «Універсології» (автор В. А. Поляков) [12], був розкритий Загальний Закон розвитку. Автор наводить докази існування універсальних законів і закономірностей на основі геометричних перетворень і динаміки розвитку систем. Будь-яка система життя розвивається по універсальних (філософських) законах взаємодії (взаємозв'язку).

Формуванню універсального підходу в управлінні сприяли наукові досягнення і відкриття.

400 років до н.е. вчений давнини *Сократ* виводить формулювання принципу менеджменту, як універсальний менеджмент [13, с. 8].

А. Файоль вважав, що виведені ним принципи є універсальними і застосування їх у практичній діяльності має бути гнучким [13, с. 17].

Дж. Д. Муні визнав універсальність принципів організації [13, с. 13].

Bertalanffi L. в 1937р. визначає підвищення ефективності міждисциплінарних досліджень із застосуванням принципу універсальних закономірностей у вивченні проблем в системах принципово різної природи [15, с. 14-78].

Радянський енциклопедичний словник (1981) дає характеристику універсальним законам, як загальним, або універсальним законам (закони діалектики), які носять об'єктивний характер, існують незалежно від свідомості людей. Пізнання законів складає завдання науки, виступає основою перетворення людьми природи і суспільства, і визначає універсалії, як загальні поняття.

Г. В. Єльнікова вважає, що причиною відсутності загального розуміння процесів еволюційного розвитку, є недостатньо досліджуваною областю пізнання та застосування загальних законів розвитку існуючих у природі [5, с. 3-16].

Розвиток природознавства дозволило виділити універсалії як закономірності будови світу. Так виникла Ньютон-картезіанська модель світу.

Відкриття в галузі електромагнетизму і будови атома в квантовій механіці (*Резерфорд, Бор та інші*) і теорії відносності *А. Ейнштейна* дозволили дослідити закономірності у формуванні мікросвіту.

Науково обґрунтувати необхідність введення в педагогічну науку нового поняття «Універсальний алгоритм управління загальноосвітнім навчальним закладом»; в систему управління загальноосвітнім навчальним закладом – універсального алгоритму управління.

Необхідність введення в педагогічну науку поняття «Універсальний алгоритм управління ЗНЗ» обґрунтовуємо наступними чинниками.

1. Структурована система з наявністю зв'язків між елементами (підсистемами), як правило, виявляє складну багатоваріантну поведінку. Рівень складності і визначається кількістю підсистем і наявністю ієрархії структури елементів (*Гайсенок В. А.*) [3, с. 4].

Ми вважаємо, що складне багатоваріантне функціонування ЗНЗ можливо розкрити, вибудувавши ієрархію підсистема-система-надсистема за допомогою моделювання універсального алгоритму управління ЗНЗ.

2. У розвитку системи істотну роль відіграють як детерміністичні, так і випадкові процеси. Багато процесів носять випадковий характер і описуються імовірнісними характеристиками. Поняття “аттрактор” близько поняттю “мета” (*Аглулін І. А.*) [1, с. 21].

Ми вважаємо, що, застосовуючи поняття «аттрактор як мету», вирішуємо проблему випадкового характеру в управлінській діяльності.

3. Якщо працює випадковість, то мають місце блукання, але не які завгодно, а в рамках цілком детермінованого поля можливостей (*Князева Н.*) [6, с. 20].

Ми вважаємо, що формування детермінованого поля можливостей ЗНЗ можливо здійснити, застосовуючи методіку моделювання універсального алгоритму управління ЗНЗ.

4. Випадковостей не існує, є лише відносність ступеня пізнання об'єктивної реальності як причини розвитку. Також не існує процесів, що мимовільно протікають, але є непізнані закономірності, що стимулюють розвиток системних відносин як інтенція надсистеми (*Поляков В. А.*) [12, с. 54-63].

Ми вважаємо, що пізнання об'єктивної реальності як причини розвитку системи управління ЗНЗ, можливо здійснити на основі пізнання дій універсальних закономірностей розвитку в їх зв'язку з інтенцією надсистеми.

5. Структурне перетворення системи пов'язане з проходженням нею відповідної перехідної фази і точки біфуркації з характерною для неї невизначеністю (*Глазьев С. Ю.*) [4, с. 3-16].

Ми вважаємо, що структурне перетворення системи управління ЗНЗ в перехідній фазі (точці трансформації в якісно новий стан), можливо здійснити, застосовуючи методіку моделювання універсального алгоритму управління ЗНЗ.

6. За теорією відносності час і простір – відносні прояви єдиного процесу життя.

Гегель поділяє просторово-часові форми за належністю до об'єктивного і суб'єктивного буття, інтерпретуючи простір як ознаку матеріального буття речей, а час – як ознаку їх духовного буття (Хотинська Г. А.) [14, с. 33].

Ми вважаємо, що розуміння прояву єдиного процесу розвитку ЗНЗ з'єднає в управлінській діяльності зусилля педагогів з фізичного і духовного вдосконалення учнів. Дане з'єднання стає можливим при застосуванні універсального алгоритму управління ЗНЗ.

Ми вважаємо, що виключити міру хаосу в системі управління ЗНЗ неможливо і не доцільно, оскільки виключається всяка можливість подальшого вдосконалення системи управління ЗНЗ. Застосування поняття детермінованого хаосу можливо із застосуванням методики моделювання універсального алгоритму управління ЗНЗ. Існуючі в природі універсальні закономірності розвитку діють незалежно від того, знаємо ми їх чи ні, розуміємо чи ні, згодні або не згодні. Універсальні закономірності об'єктивні, але їх дія сприймається і усвідомлюється суб'єктивно, в залежності від досвіду дослідника (рівня свідомості вченого), або на певному щаблі розвитку не усвідомлюється зовсім, діючи лише на рівні підсвідомості. Якщо б не було універсальності, то ми тоді мали б нескінченні відмінності в структурі побудови систем. Ми не змогли б входити в контакт один з одним.

Загальні універсальні закономірності розвитку підтримують розвиток життя за універсальною схемою (алгоритмом). При цьому сфера причин в алгоритмі – це, той простір, в якому формується керуючий вплив (ідея, думка, мозок, дирекція і так далі). Сфера слідства в алгоритмі - це простір, на який спрямований керуючий вплив (працівники, колектив і так далі). Причинно-наслідкова схема (7 рівнів причинно-наслідкового зв'язку) відображена на рис. 1.

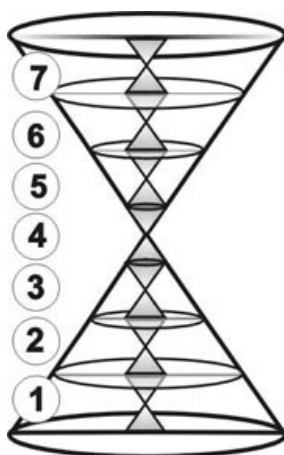

Рис. 1. Рівні причинно-наслідкового зв'язку системи управління

На Рис. 1 ми бачимо троїсту причину (7, 6, 5) і адекватний їй потрійний наслідок (1, 2, 3), а також 4-перехідний процес між ними.

1-й рівень – структуроутворення системи управління зі складових її підсистем.

2-й рівень – встановлення зв'язків між підсистемами;

3-й рівень – організація взаємодії, управління підсистемами в системі;

4-й рівень – перехідний - інтеграція систем;

5-й рівень – міжсистемні структуроутворення;

6-й рівень – інтеграція та ієрархічна систематизація систем;

7-й рівень – міжсистемні управління і перехідний процес в надсистему.

Систематизуючи наукові досягнення в теорії управління, ми відстежуємо шлях побудови універсального алгоритму управління В.А. Поляковим і підтверджуємо

істинність використання універсальних закономірностей розвитку в його побудові на 7-ми рівнях системи управління в просторі і з 12-ти етапами розвитку в часі (Рис. 2).

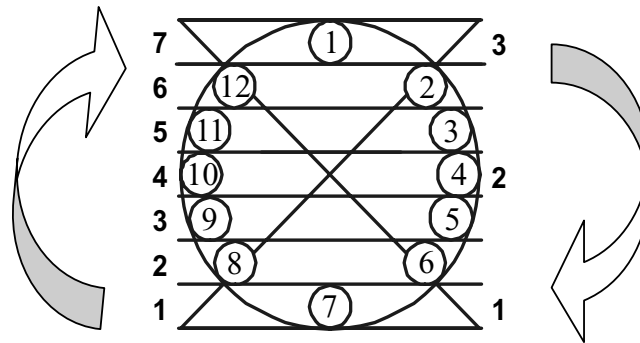

Рис. 2. Універсальний алгоритм управління

Застосовуючи універсальний алгоритм управління, розроблений *В.А. Поляковим*, наприклад, у системі управління ЗНЗ, стає можливим сформуванню управлінського циклу із 12-ти етапів, як 12 блоків організаційних завдань.

Далі, моделюючи систему управління ЗНЗ, ми визначили той факт, що наукові досягнення, виявлені в теорії управління, не знайшли свого відображення в педагогічній науці.

В даний момент, ще не встановилося єдиної думки про вектор розвитку системи управління ЗНЗ. Між тим, це питання є головним, визначальним, тому що від вектора розвитку системи управління залежить визначення перспектив подальшого вдосконалення системи управління ЗНЗ. Складність полягає в тому, що в освіті необхідно прийняти і усвідомити відмінний від існуючого, кардинальний шлях розвитку системи управління ЗНЗ у всій її системності та повноті. Ми вважаємо, що система управління ЗНЗ повинна бути скоригована з урахуванням саме цього завдання і нами розроблено і науково обгрунтовано універсальний алгоритм управління ЗНЗ.

Дослідники питань внутрішкільного управління звертають увагу на необхідність застосування алгоритмізації в системі управління. Ці питання відображаються в роботах *Лясковського В. П.* [8], *Острроверхової Н. М.* [9, с. 28-34], *Бондар В. І.* [2, с. 85-101], *Підласого А. І.* [11], *Пікельної В. С.* [10, с. 56-60], *Луначека В. Е.* [7, с. 7] та інших.

Дослідження системи алгоритмізованого управління виявило спроби вчених визначити в алгоритмах закономірно існуючі зв'язки, тобто певні закономірності лежать в основі будь-якого алгоритму.

Безумовно, універсальні закономірності існували і до появи теорії управління і навіть до пізнання людиною даних універсалій. Так, наприклад, закономірності в природі матерії, описані у фізиці будови мікро-і макрокосмосу, демонструють об'єктивний характер універсалій буття.

На основі застосування універсального алгоритму управління ЗНЗ вирішуються такі проблеми, що мають місце в системі управління ЗНЗ:

- недостатньо вивчений еволюційний план управління процесами розвитку і його узгодження з системою управління ЗНЗ;
- мізерно мала увага приділяється вивченню причинно-наслідкових зв'язків в управлінській діяльності;
- не вивчені і не розкриті загальні (універсальні) закони та закономірності розвитку і немає досвіду застосування їх в системі управління ЗНЗ;
- недостатньо досліджено прикладне значення алгоритмізації та універсалізації в управлінській діяльності.

Застосовуваний в управлінській діяльності універсальний алгоритм управління ЗНЗ додасть системі управління унікальну практичну значимість. Обґрунтування необхідності введення універсального алгоритму управління ЗНЗ є той факт, що його застосування значно розширить практичні можливості з діагностики і прогнозування функціонування ЗНЗ. Наприклад, моделюючи універсальний алгоритм управління ЗНЗ, ми можемо адаптувати розроблені універсальні моделі (операційну та процесуальну) стосовно до системи управління ЗНЗ з розширенням можливостей щодо реалізації актуальної на сьогоднішній день мети школи. Застосовуючи універсальний алгоритм управління ЗНЗ, ми можемо з більшою часткою ймовірності знайти рішення будь-якої наявної проблеми, або ситуації, що виникла, тому що їх рішення здійснюється на основі універсальних закономірностей розвитку, тобто семиурівневої структури побудови управлінської діяльності в просторі і 12-ти етапів динаміки в часі.

Найбільш важливе застосування універсального алгоритму управління ЗНЗ у побудові організаційного механізму управління ЗНЗ. Чітке формування семи рівнів управлінської діяльності та її поетапна динаміка в часі зумовлюють якісні характеристики діяльності управлінських кадрів. Дотримання такого алгоритму виключає хаос у системі управління і додає їй системний, динамічний характер, що дисциплінує виконавців і підвищує рівень культури відносин взаємодіючих сторін.

Універсальне управління – це універсальний алгоритм найбільш ефективного, безконфліктного та сталого розвитку шкільного колективу, що визначає перспективну спрямованість подальших досліджень його застосування у підвищенні ефективності системи управління ЗНЗ. Стає реальністю впровадження системи шкільного самоврядування.

Список використаних джерел

1. Аглуллин И.А. Синергетическое представление социальных систем: концепция моделирования и управления // Анализ систем на пороге XXI века: теория и практика: Материалы межд. научно-практ. Конф. В 4-х томах / Сост. Т.Е. Сафонова. – М. : Интеллект, 1996. – Т.2. – С. 21.
2. Бондар В.І. Дидактичне забезпечення управління процесом навчання // Освіта і управління. – 1997.- Т.1. № 2. – С. 85-101.
3. Гайсенюк В. А. Программа спецкурса „Проблемы синергетики” / В. А. Гайсенюк. – Минск : М-во образования респ. Беларусь. Респ. ин-т высш. шк. и гуманит. образования, 1995. – С. 4.
4. Глазьев С.Ю. Закономерности социальной эволюции: вопросы методологии. // Анализ систем на пороге XXI века: теория и практика. Материалы межд. конф. 27-29.02.1996. в 4-х томах. / Сост. Т.Е. Сафонова. – М. : Интеллект,1996. - Т.2.– С. 3-16.
5. Єльнікова Г. В. Основи адаптивного управління : курс лекцій / Г. В. Єльнікова. – К. : ЦППО АПН України, 2003. – 102 с.
6. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Синергетика как новое мировидение: диалог с И. Пригожиным // Журнал «Вопросы философии». – 1992. - № 12. – С. 20.
7. Лунячек В.Э. Управление загалноосвітнім навчальним закладом з використанням комп'ютерних технологій / Дис. Канд.. пед. наук: 13.00.01 / ЦППО АПН України. – К., 2002. – С. 7.
8. Лясковский В.П. Моделі, методи і алгоритми побудови проектів систем організаційного управління іншим навчальним закладом: Автореф. дис.. канд.. техн.. наук: 05.13.22 / Нац. Транспорт. Ун-т, К., 2001. – 19 с.
9. Островерхова Н.М. Моделювання в управлінській діяльності директора // Директор школи. Україна, 1999. № 8. – С. 28-34.
10. Пікельна В.С. Управлінські моделі в керівництві школою // Рад. Школа, 1979. № 6. – С.56-60.

11. Підласий А.І. Педагогічні умови створення та застосування діагностичних експертних систем: Автореф. дис.. канд.. пед.. наук: 13.00.01 / ін.-т педагогіки АПН України. – К., 2001. – 25 с.
11. Поляков В.А. Универсология. – М. : Амрита-Русь, 2004. – 320 с.
13. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Є. М.4
14. Хотинская Г. А. Время и хронология эстетического сознания / Г. А. Хотинская // Сознание и физическая реальность. – 1997. – Т. 2. – № 2. – М. : Фолиум. – С. 33.
15. Bertalanffi L. General system theory – critical review / L. Bertalanffi // Systems Behavior, edited by J. Beishon and G. Peters, Harper and Row, Publishers, London, New-York, Hagerstown, San-Francisco, 1972. – P. 14 – 78.

The article deals with scientific justification for a universal algorithm control of secondary schools and the need for its use in management

УДК 373.5.035.461:37.018.3

Канішевська Л. В.

УСВІДОМЛЕННЯ СУТНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОЛІ “МАЙБУТНІЙ СІМ'ЯНИН” ЯК ОДНА З ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ В СТАРШОКЛАСНИКІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ

У статті розглядається зміст та методика реалізації усвідомлення старшокласниками шкіл-інтернатів сутності соціальної ролі майбутнього сім'янина.

***Ключові слова:** педагогічні умови, соціальна зрілість, соціальна роль – майбутній сім'янин, старшокласники шкіл-інтернатів.*

Проблема виховання соціально зрілої особистості, яка характеризується активністю і відповідальністю за події власного життя, високою рефлексією себе та оточуючого світу, достатніми вміннями і навичками, необхідними для продуктивної взаємодії з іншими людьми, є пріоритетною в сучасному українському суспільстві.

Особливо актуальною є проблема виховання соціальної зрілості у старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів, оскільки контингент учнів складають, в основному, педагогічно занедбані діти з негативним життєвим досвідом, для яких характерними є наявність дериваційного синдрому, втрата інтересу до навчання, труднощі у спілкуванні з оточуючими людьми, поверховість почуттів, складність у сфері самопізнання, агресивність, схильність до нервових зривів, пасивність, підвищена вразливість, порушення емоційних контактів з оточуючими, недовіра до дорослих, почуття відчаю та безнадійності, емоційна нестриманість, орієнтація поведінки вихованців на покроковий контроль із боку педагогів, споживацьке ставлення до держави і суспільства тощо.

Філософське осмислення проблеми соціальної зрілості знайшло відображення у працях (Л. Буєвої, Ю. Бардіна, О. Гундар, І. Мирославова, І.Половинки та інших.); соціологів (С. Іконникова, В. Лисовського, Л. Сохань, О. Харчева, Ф. Філіпова, В. Ядова та інших).

Проблемі соціальної зрілості велику увагу приділяли в своїх працях психологи (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, І.Бех, Л. Божович, М. Боришевський, Л. Бурлачук, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Киричук, Г. Костюк, О. Леонтьєв, К. Платонов, С. Рубінштейн, П. Чамата та ін.).